

Zakład Psychologii Klinicznej i Psychopatologii
Instytut Psychologii
ul. Smugowa 10/12, 91-433 Łódź
tel. 42 6655514, email: jan.chodkiewicz@uni.lodz.pl

---

dr hab. Jan Chodkiewicz, prof. UŁ
Instytut Psychologii
Uniwersytet Łódzki

Łódź 26.10.2020

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
Wydział Psychologii

PONOWNA RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Eweliny Kowalewskiej

Trudności w funkcjonowaniu seksualnym a nałogowe korzystanie z pornografii

Promotor: dr hab. Mateusz Gola

W dniu 21.11. 2019 roku wysłałem do Wysokiej Rady Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS recenzję rozprawy doktorskiej mgr Eweliny Kowalewskiej. W dniu 29.09.2020 Rada skierowała rozprawę doktorską do ponownej recenzji. Nie chcąc powtarzać całości recenzji wcześniejszej, pragnę zwrócić uwagę tylko na najważniejsze wnioski wynikające z lektury wersji poprawionej:

1. Problematyka podjęta przez Autorkę wydaje mi się niezwykle ważna ze względu na powszechność występowania uzależnień we współczesnym świecie, szkody jakie wyrządzają i nadal niedostateczny stan wiedzy dotyczącej ich uwarunkowań i przebiegu. Dotyczy to szczególnie uzależnień behawioralnych, do których zaliczyć można nałogowe korzystanie z pornografii.

Przytaczane w pracy dane pokazują jak duże jest rozpowszechnienie problemu, głównie wśród mężczyzn. Ponadto, nałogowe korzystanie z pornografii zajmuje badaczy od stosunkowo krótkiego czasu, o czym świadczy między innymi fakt, iż praktycznie wszystkie źródła, które przytacza Autorka pochodzą z XXI wieku.

2. Na pracę składa się prezentacja badań podjętych w celu stworzenia polskojęzycznych wersji narzędzi do pomiaru nasilenia nałogowych zachowań seksualnych oraz odpowiedzi na pytanie, jakie trudności w funkcjonowaniu seksualnym są powszechne wśród nałogowych użytkowników pornografii.
3. Przedstawiona do recenzji rozprawa składa się z części teoretycznej i empirycznej oraz dyskusji wyników. Praca składa się także z bibliografii oraz załączników i liczy (po zmianach) 256 stron. Objętość jest więc duża, ale usprawiedliwiona wielością przeprowadzonych analiz.
4. Teoretyczna część pracy obejmuje około 40 stron, na których Autorka definiuje nałogowe zachowania seksualne, opisuje ich rodzaje oraz kryteria diagnostyczne. Podaje liczne dane dotyczące nadmiernej używania pornografii i zmian, jakie zaszły w tym obszarze w ostatnich latach. Szczegółowo zajmuje się następstwami omawianego zjawiska. Kolejna część dotyczy prezentacji narzędzi do pomiaru nałogowych zachowań seksualnych, zarówno metod dostępnych obecnie w Polsce, jak i popularnych za granicą, a nie posiadających polskich wersji. Tę część kończy podsumowanie dotyczące „brakujących elementów we wcześniejszych badaniach”. Czytając część teoretyczną ponownie stwierdzam, że jej lektura dostarcza dużej satysfakcji – świadczy o erudycji Autorki, umiejętności pozyskiwania i syntezy bardzo bogatych źródeł, praktycznie w całości anglojęzycznych. Teoria przedstawiona jest w interesujący i logiczny sposób, w pełni uzasadniając przeprowadzenie na polskiej próbie badań nie tylko adaptacyjnych, ale i związanych z następstwami nałogowego korzystania z pornografii.

5. W poprzedniej recenzji sformułowałem również uwagi dotyczące braków części teoretycznej. Autorka odniosła się do nich w sposób satysfakcjonujący. Mam w związku z tym tylko bardzo już drobne pytanie. Analizując przegląd badań dotyczący literatury przedmiotu prosiłem o podanie sposobu dokonania tego przeglądu. Autorka w odpowiedzi odwołuje się do dwóch swoich prac w których dokonała przeglądu literatury. Prosiłbym jednak o doprecyzowanie w jaki sposób ów przegląd został dokonany (bazy? Słowa kluczowe?)
6. Cel badań określony w poprawionej wersji dotyczy analizy związku pomiędzy problematycznym korzystaniem z pornografii a występowaniem trudności w obszarze funkcjonowania seksualnego oraz ustalenia, które z tych trudności różnicują problematycznych użytkowników pornografii od użytkowników nieproblematycznych. Autorka zwraca uwagę, iż powyższe cele realizowane w toku dwóch badań poprzedzone zostały badaniami wstępnymi, mającymi na celu stworzenie polskojęzycznych adaptacji kwestionariuszy do pomiaru natężenia symptomów zaburzenia hiperseksualnego. Tak sformułowany cel wydaje się o wiele trafniejszy niż w wersji poprzedniej.
7. Przeprowadzone z użyciem wszystkich niezbędnych procedur translacyjnych i analiz statystycznych (rozszerzonych w wersji poprawionej pracy) adaptacje narzędzi wskazują na ich zadawalające właściwości psychometryczne, w pełni uzasadniające używanie w Polsce.
8. W kolejnym badaniu analizie poddano świadectwa mężczyzn nałogowo korzystających z pornografii, którzy po jej odstawieniu doświadczali poprawy jakości funkcjonowania seksualnego i psychospołecznego. Analizowane wypowiedzi uczestników (ograniczonych do grupy młodych mężczyzn) wskazują na szereg negatywnych konsekwencji nałogowego korzystania z pornografii, dotyczących występowania dysfunkcji seksualnych (najczęściej zaburzeń erekcji, obniżenia lub utraty libido), eskalacji zachowań nałogowych (zwiększenie długości oglądanej pornografii, odwiedzanie stron wcześniej nieinteresujących lub odpychających), następstw niezwiązanych z seksem (utrata pracy, usunięcie ze szkoły, zażywanie substancji psychoaktywnych) oraz objawów

odstawieniych po zaprzestaniu korzystania (problemy ze snem, koncentracją uwagi, motywacją, drażliwość). Co istotne, większość wymienionych objawów zniknęła lub znacząco zmniejszyła się po całkowitym zaprzestaniu korzystania z pornografii. Przyczynami rezygnacji z korzystania z pornografii były najczęściej wymienione wyżej negatywne konsekwencje (zwłaszcza zaburzenie erekcji) oraz – co ważne i dające nadzieję - znalezienie w internecie serwisów specjalizujących się w pomocy osobom uzależnionym. Sumując, przeprowadzona przez Autorkę analiza, potwierdziła przytaczany wcześniej negatywny wpływ nałogowego korzystania z pornografii na zdrowie fizyczne i psychiczne oraz relacje użytkowników oraz, co ważne, pokazała możliwości naprawcze.

9. Ostatnie badanie służyło stworzeniu puli pozycji testowych, które będą mogły być w przyszłości wykorzystane do skonstruowania narzędzia kompleksowo mierzącego nasilenie negatywnych symptomów kompulsywnego korzystania z pornografii oraz odpowiedzi na pytanie jakiego rodzaju trudności w funkcjonowaniu seksualnym są powszechne wśród polskich, nałogowych użytkowników pornografii. Badanie to dowiodło wielorakich i niekorzystnych następstw nadużywania pornografii dotyczących m.in. funkcjonowania seksualnego w relacji partnerskiej, siły nieprzyjemnych objawów odstawiennych w sytuacji przerwy w kontakcie z pornografią oraz częstotliwości masturbacji.
10. Kończącą częścią pracy jest obszerna dyskusja wyników odnosząca się do każdego z badań. W przypadku przeprowadzonych polskich adaptacji narzędzi zwrócono uwagę na ich w pełni porównywalne z oryginałem właściwości psychometryczne a także, co ważne w pracach naukowych, na ograniczenia otrzymanych wersji (głównie dotyczące badania wyłącznie heteroseksualnych mężczyzn, co było sygnalizowane już wcześniej) oraz konieczność ostrożności w interpretacji podwyższonych wyników. Co ważne aplikacyjnie i naukowo, zaadaptowane narzędzia z powodzeniem mogą być wykorzystywane przez klinicystów do oceny nasilenia nałogowych zachowań seksualnych oraz do prowadzenia dalszych badań.

11. Ciekawie zaprezentowano także dyskusję wyników badania czwartego, pokazując zarówno jego konkluzje, jak i ograniczenia (np. oparcie się wyłącznie na wypowiedziach osób korzystających z określonych forów internetowych oraz analiza wypowiedzi jedynie młodych mężczyzn – 18-22 lata).
12. Badanie 5 miało na celu udzielenie odpowiedzi na pytanie o trudności w funkcjonowaniu seksualnym wśród polskich problematycznych użytkowników pornografii, a także weryfikację wyodrębnionej w badaniu 4 listy negatywnych symptomów nałogowego korzystania z pornografii. I znowu, podobnie jak poprzednio, uzyskane wyniki oraz wartość stworzonego narzędzia poddała Autorka wszechstronnej i interesującej dyskusji.

Ogólna ocena pracy

Przedstawioną mi do recenzji pracę doktorską ponownie oceniam bardzo wysoko. Uważam, że wnosi ona nowe treści w obszar badań dotyczących uzależnień behawioralnych, szczególnie hiperseksualności. Uzyskane rezultaty mogą być inspiracją do dalszych poszukiwań w tym obszarze, a także znaleźć szerokie zastosowanie w praktyce terapeutycznej. Autorka wykazała się bardzo dobrą znajomością analizowanych zagadnień, ogromną wiedzą psychologiczną, metodologiczną i statystyczną, dojrzałym warsztatem badawczym a także dociekliwością badawczą, umiejętnością stawiania pytań badawczych oraz analizy i interpretacji wyników. Nie sposób nie docenić także bardzo bogatej literatury, praktycznie w całości anglojęzycznej.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska w pełni odpowiada warunkom określonym w aktualnie obowiązującej ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych. W związku z powyższym, z pełnym przekonaniem wnoszę do Wysokiej Rady Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS o dopuszczenie magister Eweliny Kowalewskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Jan Chodkiewicz